

Pikaopas PALVELUIHIIN

PERUSTIETOA KEHITYSVAMMAISEN LAPSEN JA HÄNEN PERHEENSÄ PALVELUISTA

KEHITYSVAMMAISTEN TUKILIITTO

PIKAOPAS PALVELUIHIN

PERUSTIETOA KEHITYSVAMMAISEN LAPSEN JA HÄNEN PERHEENSÄ PALVELUISTA (PÄIVITETTY 1/2022)

Lapsenne on aina ensisijaisesti lapsi. Hänellä on lisäksi sairaus tai vamma. Tämä tuo mukanaan paljon kysymyksiä, erityistarpeita ja uuden tiedon tarvetta. Lapsen kasvaessa perheenne tarpeet ja kysymykset muuttuvat. Palveluiden lähtökohtana ovat aina lapsen ja perheen tarpeet.

Jokaisella palvelulla on omat lainsäädäntöön pohjautuvat myöntämisperusteensa. Palvelun saamiseksi tulee tehdä hakemus. Myös palvelun myöntämisestä tai epäamisestä on saatava kirjallinen päätös, johon on liitetty ohjeet muutoksenhausta.

Perheen tarvitsemien palveluiden lisäksi on hyvä saada kohdata samassa elämäntilanteessa olevia perheitä ja saada heiltä vertaistukea. Kokemuksia voidaan vaihtaa kahden kesken, vertaistukiryhmissä, kursseilla, tapaamisissa tai verkossa. Vertaistuki voi olla perheiden omaehtoista toimintaa tai ammatillisesti ohjattua.

Tämän pikaoppaan lopussa on linkkejä netissä toimiviin ryhmiin ja vertaistukea tarjoaviin toimijoihin.

Pikaoppaassa on tietoa alle 18-vuotiaiden lasten ja nuorten, joilla on kehitysvamma tai vastaavaa tuen tarvetta, ja heidän perheidensä tyypillisistä palvelutarpeista. Opas on jaoteltu ikäkausittain ja aihealueittain. Pikaopas antaa perustietoa palveluista ja ohjaa etsimään lisätietoa. Kehitysvammaisten Tukiliiton sosiaaliturvaoppaasta löytyy laajemmin tietoja samoista asioista. Opas löytyy Tukiliiton verkkosivulta:

www.tukiliitto.fi/tuki-ja-neuvot/oppaat-ja-materiaalit.

Pikaoppaassa ei ole huomioitu tilannetta, jossa myös lapsen vanhemmalla on kehitysvamma tai merkittävä oppimisvaikeus. Näissä tilanteissa täytyy lapsen palveluiden lisäksi huomioida myös vanhemman tarvitsemat palvelut ja tukitoimet.

SISÄLTÖ

- s.3 **1** TYYPILLISIMMÄT PALVELUT IKÄKAUSITTAIN
- s.4 **2** RASKAUSAIKA JA SYNTYMÄ
- s.4 **3** PALVELUIDEN SUUNNITTELU
- s.5 **4** ARKEA TUKEVAT PALVELUT
- s.6 **5** LIIKKUMINEN
- s.7 **6** KOMMUNIKOINTI
- s.7 **7** TERVEYDENHUOLTO JA KUNTOUTUS
- s.8 **8** VARHAISKASVATUS, KOULU JA JATKO-OPINNOT
- s.10 **9** MUITA TALOUDELLISIA TUKIMUOTOJA
- s.11 **!** LINKKEJÄ LISÄTIETOOON

MÄÄRITELMÄT

Subjektiivinen oikeus palveluihin

SUBJEKTIIVINEN OIKEUS tarkoittaa sitä, että kunnan on aina myönnettävä haettu palvelu, mikäli palvelun saamisen edellytykset täyttyvät. Palvelun myöntämisen edellytykset on laissa määritelty jokaisen palvelun osalta erikseen.

Esimerkiksi henkilölle myönnetty Kelan korotettu tai ylin vammaistuki ei suoraan oikeuta häntä saamaan tarjolla olevia palveluita.

Määrärahasidonnaiset palvelut

MÄÄRÄRAHASIDONNAISTEN palvelujen myöntäminen on si-doksissa kunnan talousarviossa varattuihin määrärahoihin. Kunnan tulisi kuitenkin varata riittävästi määrärahoja palveluihin vastaamaan kunnassa esiintyvää tarvetta. Palveluja myönnetään määrärahojen puitteissa yksilöllisen tarveharkinnan perusteella.

① TYYPILLISIMMÄT PALVELUT IKÄKAUSITTAIN

ALLA ON LISTATTU ikäkausittain tyypillisiä palveluita ja tukitoimia, joita kehitysvammaisen alle 18-vuotias lapsi tai nuori perheineen voi tarvita ja saada. Useimpien palveluiden saamiselle ei kuitenkaan ole asetettu ikärajoja. Lasten, nuorten ja perheiden palvelut on koottu yhteen nykyään yhä useammin perhekeskustoiminnan alle. Perhekeskus voi olla fyysinen paikka, verkosto tai sähköinen alusta, jonka kautta saa lisätietoa tuesta ja palveluista sekä lapsiperheiden palveluohjausta. Myös muita kuin kussakin listassa mainittuja palveluita kannattaa hakea silloin, kun ne ovat lapselle tai perheelle tarpeen.

Raskausaika

- sikiöseulonta
- sikiödiagnostiikka
- perinnöllisyysneuvonta
- ensitieto
- ensitukiryhmäistunto (ETRI)

Syntymä ja vauva-aika

- ensitieto
- ensitukiryhmäistunto (ETRI)
- neuvolapalvelut
- sopeutumisvalmennus
- palvelusuunnitelma
- erityishuolto-ohjelma (EHO)
- kuntoutussuunnitelma
- lääkinnällinen kuntoutus ja terapiat
- apuvälineet
- kommunikointi ja kommunikaation tuki
- omaishoidon tuki
- kotipalvelu ja muut perhepalvelut
- palveluasuminen kotona tai kodin ulkopuolella
- lyhytaikaishoito ja loma-ajan hoito
- kuntoutusraha (vanhemmalle)
- erityishoitoraha alle 16-vuotiaan lapsen vanhemmalle
- alle 16-vuotiaan vammaistuki
- sairaudesta tai kuntoutuksesta johtuvat matkakustannukset
- lääkekorvaukset
- terveydenhuollon asiakasmaksujen maksukatto
- toimeentulon tuki
- veronmaksukyvyyn alentumisvähennys

Leikki-ikä

- ensitieto
- ensitukiryhmäistunto (ETRI)
- sopeutumisvalmennus
- palvelusuunnitelma
- erityishuolto-ohjelma (EHO)
- kuntoutussuunnitelma
- lääkinnällinen kuntoutus ja terapiat

- apuvälineet
- kommunikointi ja kommunikaation tuki
- neuvolapalvelut
- hammashuolto
- hoitotarvikkeet
- varhaiskasvatus
- esiopetus
- kuljetukset esiopetukseen
- omaishoidon tuki
- lyhytaikaishoito ja loma-ajan hoito
- kotipalvelu ja muut perhepalvelut
- asunnon muutostyöt
- palveluasuminen kotona tai kodin ulkopuolella
- autoasiat
- erityishuollon kuljetukset
- vammaispalvelulain mukaiset kuljetuspalvelut
- kuntoutusraha (vanhemmalle)
- erityishoitoraha alle 16-vuotiaan lapsen vanhemmalle
- ylimääräiset erityisravintokustannukset
- ylimääräiset vaatekustannukset
- alle 16-vuotiaan vammaistuki
- sairaudesta tai kuntoutuksesta johtuvat matkakustannukset
- lääkekorvaukset
- terveydenhuollon asiakasmaksujen maksukatto
- toimeentulon tuki
- veronmaksukyvyyn alentumisvähennys

Alakouluikä

- ensitieto
- ensitukiryhmäistunto (ETRI)
- sopeutumisvalmennus
- palvelusuunnitelma
- erityishuolto-ohjelma (EHO)
- kuntoutussuunnitelma
- lääkinnällinen kuntoutus ja terapiat
- apuvälineet
- kommunikointi ja kommunikaation tuki
- omaishoidon tuki
- lyhytaikaishoito ja loma-ajan hoito
- kotipalvelu ja muut perhepalvelut
- asunnon muutostyöt
- päivittäisistä toiminnoista suoriutumiseen tarvittavat välineet, koneet ja laitteet
- koulunkäynti
- aamu- ja iltapäivätoiminta
- koulukuljetukset ja kuljetukset aamu- ja iltapäivätoimintaan
- opiskeluhoito
- kouluterveydenhuolto
- hammashuolto
- hoitotarvikkeet
- henkilökohtainen apu
- vammaispalvelulain mukaiset kuljetuspalvelut
- erityishuollon kuljetukset
- autoasiat
- palveluasuminen kotona tai kodin ulkopuolella
- jatko-opinnot peruskoulun jälkeen sekä nuorisotakuu
- koulutuskokeilut
- nuoren kuntoutusraha
- kuntoutusraha (vanhemmalle)
- erityishoitoraha alle 16-vuotiaan lapsen vanhemmalle
- ylimääräiset erityisravintokustannukset
- ylimääräiset erityisvaatekustannukset
- alle ja yli 16-vuotiaan vammaistuet
- sairaudesta tai kuntoutuksesta johtuvat matkakustannukset
- lääkekorvaukset
- terveydenhuollon asiakasmaksujen maksukatto
- toimeentulon tuki
- veronmaksukyvyyn alentumisvähennys

- ylimääräiset vaatekustannukset
- alle 16-vuotiaan vammaistuki
- sairaudesta tai kuntoutuksesta johtuvat matkakustannukset
- lääkekorvaukset
- terveydenhuollon asiakasmaksujen maksukatto
- toimeentulon tuki
- veronmaksukyvyyn alentumisvähennys

Yläkouluiästä 17 ikävuoteen asti

- sopeutumisvalmennus
- palvelusuunnitelma
- erityishuolto-ohjelma (EHO)
- kuntoutussuunnitelma
- lääkinnällinen kuntoutus ja terapiat
- apuvälineet
- kommunikointi ja kommunikaation tuki
- omaishoidon tuki
- lyhytaikaishoito ja loma-ajan hoito
- kotipalvelu ja muut perhepalvelut
- asunnon muutostyöt
- päivittäisistä toiminnoista suoriutumiseen tarvittavat välineet, koneet ja laitteet
- koulunkäynti
- aamu- ja iltapäivätoiminta
- koulukuljetukset ja kuljetukset aamu- ja iltapäivätoimintaan
- opiskeluhoito
- kouluterveydenhuolto
- hammashuolto
- hoitotarvikkeet
- henkilökohtainen apu
- vammaispalvelulain mukaiset kuljetuspalvelut
- erityishuollon kuljetukset
- autoasiat
- palveluasuminen kotona tai kodin ulkopuolella
- jatko-opinnot peruskoulun jälkeen sekä nuorisotakuu
- koulutuskokeilut
- nuoren kuntoutusraha
- kuntoutusraha (vanhemmalle)
- erityishoitoraha alle 16-vuotiaan lapsen vanhemmalle
- ylimääräiset erityisravintokustannukset
- ylimääräiset erityisvaatekustannukset
- alle ja yli 16-vuotiaan vammaistuet
- sairaudesta tai kuntoutuksesta johtuvat matkakustannukset
- lääkekorvaukset
- terveydenhuollon asiakasmaksujen maksukatto
- toimeentulon tuki
- veronmaksukyvyyn alentumisvähennys

② RASKAUSAIKA JA SYNTYMÄ

Sikiöseulonta

Raskausaikaisilla seulontatutkimuksilla pyritään selvittämään mahdolliset sikiön poikkeavuudet. Seulontoihin osallistuminen on aina vanhemmalle vapaaehtoista.

> **Lisätiedot:** Äitiysneuvola

Sikiödiagnostiikka

Istukkanäyte- ja lapsivesitutkimuksella voidaan tutkia erilaisia sikiön kehityshäiriöitä, kuten kromosomi- tai geenipoikkeavuuksista johtuvia sairauksia. Osa niistä on perinnöllisiä. Kaikkia vammoja ei pystytä seulomaan millään toimenpiteellä ja iso osa kehityshäiriöistä ilmenee vasta lapsen kasvaessa. Kaikkiin tutkimuksiin osallistuminen on aina vapaaehtoista.

> **Lisätiedot:** Äitiysneuvola

Perinnöllisyysneuvonta

Perinnöllisyysneuvontaa antavat yliopistosairaaloiden poliklinikat, joissa on perinnöllisyysneuvontaan erikoistuneita perinnöllisyyslääkäreitä ja -hoitajia. Lähetteen perinnöllisyysneuvontaan saa silloin, jos epäillään jotain harvinaista, useimmiten perimästä johtuvaa, sairautta. Tällöin perinnöllisyyslääkäri voi mahdollisesti auttaa diagnoosin löytämisessä. Lähetteen voi saada myös silloin, jos harvinaisdiagnoosi on jo todettu. Lähetteen voi pyytää keneltä tahansa

lääkäriltä (esim. terveyskeskus-, työterveyshuollon- tai yksityislääkäriltä). Jos omaa sukua on jo tutkittu jossain perinnöllisyyslääketieteen yksikössä, voi olla yhteydessä suoraan kyseiseen yksikköön ja kysyä tarvitaanko myös sukulaiselta lähete. Perinnöllisyysneuvonnassa asiakas (perhe) saa tietoa todetusta harvinaissairaudesta, sen mahdollisesta periytymisestä sekä uusiutumistodennäköisyydestä seuraavissa raskauksissa. Myös sisaruksilla ja lähisukulaisilla on mahdollisuus saada perinnöllisyysneuvontaa.

Perinnöllisyyshoitajat Harvinaiskeskus Noriossa ja ruotsiksi Folkhälsanilla tarjoavat matan kynnyksen keskustelutukea ja neuvontaa harvinaisiin sairauksiin ja perinnöllisyyteen liittyviin asioihin ilman lähetettä.

> **Lisätiedot:** Yliopistosairaaloiden kliinisen genetiikan yksiköt ja Harvinaiskeskus Norio

Ensitieto

Usein ensitiedolla viitataan hetkeen, jona lääkäri tai muu ammattilainen ilmoittaa vanhemmalle lapsen vammasta tai sairaudesta. Laajemmin ymmärrettynä ensitieto on laaja kokonaisuus: tiedon ja tuen saamista asioihin, joita perheessä herää eri elämänvaiheissa; raskausaikana, lapsen syntymässä, lapsen varttuessa tai joskus vasta vuosien kuluttua. Tieto vammasta tai sairaudesta koskettaa aina koko perhettä ja voi vaikuttaa monella tapaa perheenjäsenten loppuelämään.

Hyvä ensitieto on yhteistyön tulos. Ensitetilanteessa tulee saada tietoa siten, että se vahvistaa koko perheen selviytymistä ja tukee perheen arkea ja tulevaisuuden suunnittelua. Vanhemmilla, sairaalla tai vammaisella lapsella ja hänen sisaruksillaan on oikeus saada rehellistä, ymmärrettävää, mahdollisuuksia ja toivoa ylläpitävää tietoa sairaudesta ja/tai vammasta sekä sen hoidosta ja ennusteesta. Lapsille tietoa annetaan ikä ja kehitystaso huomioiden ja niiden mukaan päivittyen.

Ensitutkiryhmäistunto (ETRI)

ETRI tulee sanasta ensitutkiryhmäistunto, joka on tukitapaaminen, kun perheeseen on syntymässä tai syntynyt lapsi, jolla on vaikea sairaus, kehitysvamma tai muuta erityishoitoa vaativaa. Ensitutkiryhmäistunto järjestetään vanhempien toivomuksesta heille itselleen sekä heidän kutsumillensa läheisille henkilöille, kuten sukulaisille, ystäville tai työkaivereille. Istunnon vetäjinä ovat tehtävään koulutetut sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset. Usein mukana on myös vertaisvanhempi kertomassa omaa tarinaansa. Ensitutkiryhmäistunnon tavoitteena on tukea perhettä uudessa tilanteessa ja tarjota mahdollisuus keskustella lapsen erityisyydestä ja sen herättämistä tunteista ja kysymyksistä. Vanhemmille voi olla helpotus, että lähi-ihmiset saavat tietoa ja kuulevat tilanteen herättämät ajatukset samalla kertaa, eikä niitä tarvitse kertoa kaikille erikseen.

③ PALVELUIDEN SUUNNITTELU

Palvelusuunnitelma

Palvelusuunnitelma on kirjallinen suunnitelma palveluista ja tukitoimista, joita vammaisen henkilö tarvitsee selviytyäkseen jokapäiväisestä elämästä. Sitä saatetaan uudistetun sosiaalihuoltolain terminologian mukaisesti kutsua myös asiakassuunnitelmaksi tai esimerkiksi asiakas- ja palvelusuunnitelmaksi.

Palvelusuunnitelma laaditaan yhteistyössä perheen ja sosiaalitoimen kesken. Yhä useammin perheiden palvelu- tai asiakassuunnitelmia tehdään vammais- ja perhepalveluiden yhteistyönä. Perhe voi myös itse pyytää moniammatillisesti toteutettua suunnitelmapalaveria. Suunnitelmapalaveriin kutsutaan perheen näkökulmasta kaikki olennaiset toimijat. Tapaamiseen voi pyytää mukaan myös oman tukihenkilön.

Palvelusuunnitelman työstäminen on prosessi, jossa käydään sosiaalitoimen kanssa laaja-alaisesti läpi lapsen tai nuoren ja hänen perheensä elämäntilanne sekä erilaisissa arjen tilanteissa olevat tuen ja avun tarpeet. Tässä vaiheessa on hyvä tuoda esille henkilön vammasta johtuvien palvelutarpeiden lisäksi myös perheen ja esimerkiksi sisarusten tarpeet. Palvelusuunnitelmaprosessin tulee olla vuorovaikutteinen ja keskustelevalle, jolloin voidaan yhdessä miettiä henkilölle ja perheelle tarkoituksenmukaisimmat palvelut ja niiden järjestämistavat.

Jokaista palvelusuunnitelmassa mainittua palvelua tulee hakea erikseen ja saada siitä kirjallinen päätös muutoksenhakuohjeineen. Erityistä tukea tarvitsevalle lapselle voi myös tulla laadittavaksi sosiaalihuoltolain mukainen hoidon ja huolenpidon turvaava päätös,

joka on luonteeltaan erityishuolto-ohjelmaa muistuttava kokoava päätös asiakkaan tarvitsemista sosiaalihuollon palveluista.

> **Lisätiedot:** Sosiaalitoimi.

Erityishuolto-ohjelma

Erityishuolto-ohjelma (EHO) laaditaan yhdessä lapsen ja perheen kanssa ja siihen kirjataan ne palvelut, jotka henkilö saa kehitysvammalain nojalla. Erityishuolto-ohjelma on hallintopäätös siinä mainituista palveluista, ja siihen voi hakea muutosta aluehallintovirastosta. Erityishuolto-ohjelman laatimisesta vastaa kunta ja/tai kuntayhtymä.

> **Lisätiedot:** Sosiaalitoimi.

Kuntoutussuunnitelma

Kuntoutussuunnitelma laaditaan julkisessa terveydenhuollossa lapsen kuntoutuksen järjestämisen tueksi. Suunnitelma laaditaan moniammatillisessa työryhmässä yhteistyössä lapsen ja hänen läheistensä kanssa. Työryhmään voivat kuulua lääkärin lisäksi esimerkiksi psykologi, sosiaalityöntekijä, fysioterapeutti ja toimintaterapeutti. Kuntoutussuunnitelmaan kootaan suositukset tarvittavista terapioista ja muusta kuntoutuksesta.

> **Lisätiedot:** Terveydenhuolto.

Muita lapselle laadittavia suunnitelmia

Muita lapselle laadittavia suunnitelmia ovat esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelma (VASU), perusopetuksen henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) sekä omaishoitotilanteissa omaishoitotosopimuksen liitteeksi laadittava hoito- ja palvelusuunnitelma.

Neuvonta ja ohjaus

Neuvonta ja ohjaus kehitysvammaiselle lapselle ja hänen perheelleen on sosiaalihuollon viranhaltijoiden ja työntekijöiden (esimerkiksi kunnan tai kuntayhtymän sosiaalityöntekijät sekä kuntoutus-, palvelu- ja sosiaaliohjaajat) vastuulla. Heidän tehtävänsä on antaa tietoa, neuvoa ja ohjata kehitysvammaista lasta ja hänen läheisiään. Työntekijän velvollisuus on myös kertoa erilaisista palveluvaihtoehdoista vaikutuksineen mukaan lukien palveluista perittävät maksut.

> **Lisätiedot:** Sosiaalitoimi.

4 ARKEA TUKEVAT PALVELUT

Palveluasuminen kotona

(subjektiivinen oikeus)

- Lapsen kotona asumisen mahdollistamiseksi voi saada erilaisia palveluita, kuten omaishoidon tukea, kotipalvelua, lyhytaikaishoitoa tai henkilökohtaista apua.

> **Lisätiedot:** Sosiaalitoimi.

Palveluasuminen kodin ulkopuolella

(subjektiivinen oikeus)

- Viimesijainen vaihtoehto on lapsen asuminen kodin ulkopuolella lähtökohtaisesti perhehoidossa tai alaikäisille tarkoitettussa asumisyksikössä. Kunnasta saa tietoa asumisen eri vaihtoehtoista ja niiden vaikutuksista, esimerkiksi mahdollisista asiakasmaksuista.

> **Lisätiedot:** Sosiaalitoimi.

Asunnon muutostyöt ja asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet

(subjektiivinen oikeus)

- Kunta korvaa vaikeavammaiselle henkilölle asunnon muutostöistä sekä asuntoon kiinteästi kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuvat kohtuulliset kustannukset. Edellytyksenä on, että lapsi vammansa tai sairautensa johdosta tarvitsee niitä välttämättä suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista.
- Korvattavia muutostöitä voivat olla esimerkiksi ovien leventäminen, luiskien rakentaminen tai wc- ja pesutilojen välttämättömät muutostyöt. Korvattavia asuntoon kuuluvia välineitä ja laitteita voivat olla esimerkiksi turvahälytysjärjestelmät, nostolaitteet, porrashissi tai muut asuntoon kiinteästi asennettavat välineet ja laitteet.
- Asunnon muutostöiksi luetaan myös niiden suunnittelu sekä esteiden poistaminen asunnon välittömästä läheisyydestä, kuten pihalta.
- Asunnonmuutostöitä (myös uudisrakentamista) suunniteltaessa kannattaa ottaa hyvissä ajoin yhteyttä kuntaan.

> **Lisätiedot:** Sosiaalitoimi.

Henkilökohtainen apu

(subjektiivinen oikeus)

- Henkilökohtaisen avun saamiselle ei ole ikärajaa. Lapsella on muiden samankäisten lasten tavoin oikeus itsenäiseen toimimiseen ympäristössä. Tähän lapsen vähittäistä itsenäistymistä tukevaan toimintaan, joka voi olla esim. harrastuksissa käymistä tai muuta vapaa-ajan toimintaa, on oikeus saada henkilökohtaista apua, jota myönnetään normaalisti vähintään 30 tuntia/kk.

- Esimerkiksi 10-vuotias lapsi voi käydä henkilökohtaisen avustajan kanssa uimassa, jääkiekkopeleissä tai jossain muussa harrastuksessa ja jo alle kouluikäinenkin lapsi esimerkiksi kaverisynttäreillä tai harrastusryhmässä, jossa muillakaan lapsilla ei ole vanhempaa mukanaan.

> **Lisätiedot:** Sosiaalitoimi.

Lyhytaikaishoito ja loma-ajan hoito

- Perheen jaksamisen tai lapsen kuntoutuksen tukemiseksi lapselle voidaan tarvittaessa järjestää lyhytaikais-/tilapäishoitoa. Kunnissa on käytössä erilaisia lyhytaikaishoidon järjestämistapoja kuten perhehoito, perhelomitus tai hoito lapsille tarkoitettussa asumisyksikössä. Kehitysvammaiselle lapselle tulee kehitysvammalain perusteella järjestää myös tarvittava hoito koulujen loma-aikoina.

> **Lisätiedot:** Sosiaalitoimi.

Omaishoidon tuki

(määrärahasidonnainen tukitoimi)

- Omaishoidon tuki muodostuu lapselle annettavista palveluista, hoitajan hoitopalkkiosta ja vapaapäivistä (2 – 3 vrk/kk) sekä omaishoitoa tukevista palveluista kuten lakisääteisen vapaan lisäksi myönnettävistä virkistysvapaista. Omaishoidon tuesta tehdään omaishoitotosopimus, johon liitetään hoito- ja palvelusuunnitelma. Hoitopalkkio määräytyy vammaisen lapsen hoidon sitovuuden ja vaativuuden perusteella. Omaishoidon tuen kuntakohtaiset myöntämiskriteerit saa kunnan kotisivuilta tai sosiaalitoimesta.

> **Lisätiedot:** Sosiaalitoimi.

Lapsiperheiden kotipalvelu ja muut perhepalvelut

- Kunnilla on sosiaalihuoltolain mukaan velvollisuus järjestää kotipalveluita. Lapsiperheillä on subjektiivinen oikeus saada lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi välttämättömä kotipalvelua kuten lasten- tai kodinhoitopuolia esimerkiksi jaksamisen tueksi ja erilaisissa kriisitilanteissa.
- Muitakin ennaltaehkäiseviä lasten ja perheiden palveluita kuten perhetyötä, tukihenkilöitä ja –perheitä sekä vertaisryhmätoimintaa tulee sosiaalihuoltolain mukaan olla kunnassa saatavilla ilman lastensuojelun asiakkuutta.

> **Lisätiedot:** Sosiaalitoimi, Kela ja terveydenhuolto.

Päivittäisistä toiminnoista suoriutumiseen tarvittavat välineet, koneet ja laitteet

(määrärahasidonnainen tukitoimi)

- Vammaisen lapsen kotiin voidaan arjessa selviytymisen tueksi tarvita erilaisia välineitä tai teknisiä ratkaisuja. Näiden välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta voi saada korvausta puolet niiden kohtuullisista hankintakustannuksista, tai

- kustannukset voidaan korvata kokonaan.
- Vammaiselle lapselle tärkeitä harrastus- ja toimintavälineitä voidaan korvata samojen periaatteiden mukaan.
 - Terveystieteellisesti saatavista apuvälineistä ks. kohta "Apuvälineet".
- > **Lisätiedot:** Sosiaalitoimi.

Ylimääräiset erityisravinto-kustannukset

- (määrärahasidonnainen tukitoimi)
- Lapsen tarvitsemasta erityisravinnosta aiheutuvista kustannuksista voi saada korvausta, kun erityisravinnon tarve on lääketieteellisesti selvitetty ja välttämätön.
- > **Lisätiedot:** Sosiaalitoimi.

Ylimääräiset vaatekustannukset

- (määrärahasidonnainen tukitoimi)
- Joissakin tilanteissa lapselle on tarpeen vammaan johdosta hankkia erikoisvaatteita tai -kenkiä (esimerkiksi pukeutumista helpottavat erikoisulkoiluhaalarit). Näiden erikoisvaatteiden tai -jalkineiden teettämisestä aiheutuvista kustannuksista voi saada korvausta, joka on yleensä samankaltaisen normaalin vaateen ja erikoisvaateen hinnan erotuksen suuruinen. Korvausta voi saada myös kustannuksista, jotka aiheutuvat vammasta johtuvasta vaatteiden tavanomaista suuremmasta kulumisesta.
- > **Lisätiedot:** Sosiaalitoimi.

Sopeutumisvalmennus

- Uudessa elämäntilanteessa vammaiselle lapselle ja hänen perheelleen voidaan myöntää sopeutumisvalmennusta terveydenhuollon, Kelan tai vammaispalveluiden kautta. Tähän tarvitaan yleensä lääkärin-

lausunto, jossa suositellaan sopeutumisvalmennusta.

- Kunta voi myöntää sopeutumisvalmennuksena myös mm. tukiviittomaopetusta ja kommunikaatio-ohjausta.
- > **Lisätiedot:** Sosiaalitoimi, Kela ja terveydenhuolto.

Kuntoutusraha

- Sopeutumisvalmennus- ja kuntoutuskursien ajalta voidaan vanhemmille maksaa kuntoutusrahaa. Omaisten tai läheisen kuntoutukseen osallistumisen tarpeellisuus on aina perusteltava kuntoutussuunnitelmassa.
- > **Lisätiedot:** Kela.

Erityishoitoraha sairaan alle 16-vuotiaan lapsen vanhemmalle

- Erityishoitoraha myönnetään alle 16-vuotiaan lapsen vanhemmalle, joka on tilapäisesti estynyt tekemästä työtään lapsen sairaanhoitoon tai kuntoutukseen osallistumisen vuoksi eikä saa työtuloa tältä ajalta.
 - Kuntoutus- tai sopeutumisvalmennuskurssin osalta erityishoitorahaa voi saada esimerkiksi kuntoutusrahan omavastuupäältä.
- > **Lisätiedot:** Kela.

5 LIKKUMINEN

Vammaispalvelulain mukaiset kuljetuspalvelut

(subjektiivinen oikeus)

- Kuljetuspalveluun on oikeutettu vaikeavammainen lapsi, joka ei ilman kohtuuttomia vaikeuksia voi käyttää julkisia joukko-

liikennevälineitä. Vaikeavammaisuus voi johtua myös esimerkiksi hahmottamisvaikeuksista, pelkotiloista tai käytöshäiriöistä. Tarvittaessa tulee saada myös kuljetuspalveluun liittyvää saattajapalvelua. Kuljetuspalvelua myönnetään vähintään 18 yhdensuuntaista asiointi- ja vapaa-ajan matkaa käytettäväksi asuinkunnassa ja sen lähikunnissa. Lisäksi opiskelumatkoja järjestetään tarvittava määrä. Kuljetuksista voidaan periä enintään julkisen liikenteen maksua vastaava omavastuuosuus.

> **Lisätiedot:** Sosiaalitoimi.

Kuljetukset erityishuollon toteuttamiseksi

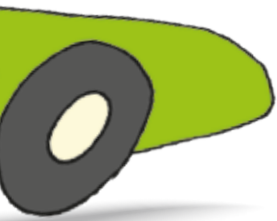
- Kehitysvammalain nojalla erityishuoltona myönnettyjen palveluiden (esimerkiksi lyhytaikaishoito) toteuttamiseksi välttämättömät matkat ovat lapselle maksuttomia. Ne kirjataan myös erityishuolto-ohjelmaan.
- > **Lisätiedot:** Sosiaalitoimi.

Esikoulu- ja koulukuljetukset saattajineen

- Esikoulu- ja kouluikäisellä lapsella on oikeus maksuttomaan kuljetukseen perusopetuslain mukaisesti, kun matka on viittä kilometriä pidempi.
 - Kuljetuksissa tulee ottaa huomioon myös lapsen ikä ja muut olosuhteet. Jos matka on liian vaikea, rasittava tai vaarallinen, lapsella on oikeus kuljetukseen myös lyhyemmällä matkalla. Tarvittaessa järjestetään saattaja matkan ajalle.
- > **Lisätiedot:** Opetustoimi ja varhaiskasvatus.

Kuljetukset aamu- ja iltapäivätoimintaan saattajineen

- Perusopetuslain mukaan koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistuvilla tulisi olla oikeus käyttää koulumatka-

tuuttaan. Tarvittaessa myös järjestetään saattaja matkan ajalle.

- Jos aamu- ja iltapäivätoiminta on järjestetty erityishuoltona, kehitysvammaisella lapsella on oikeus saada maksutta välttämättömät kuljetukset tarvittavine saattajapalveluineen.

> **Lisätiedot:** Opetustoimi ja sosiaalitoimi.

Sairaudesta tai kuntoutuksesta johtuvat matkakustannukset

- Sairausvakuutus korvaa matkat mm. sairaalaan, poliklinikalle tai kuntayhtymän terveydenhuollon toimintayksikköön sekä Kelan myöntämiin terapioihin. Myös sairauden hoitoon kuuluvien apuvälineiden hankkimiseen ja ylläpitämiseen liittyvistä matkoista voi saada korvausta. Näistä matkoista korvataan matkakohtaisen omavastuun ylittävä osuus. Kun itse maksetut osuudet ylittävät tietyn omavastuuosuuden kalenterivuoden aikana, ylittävä osa korvataan kokonaan.

> **Lisätiedot:** Kela.

Avustus auton hankintaan

(määrärahasidonnainen tukitoimi)

- Jos auto on tarpeen päivittäisistä toiminnoista suoriutumiseksi, voidaan hakea korvausta auton hankintakustannuksista vaikeavammaisen lapsen kuljettamista varten. Kunta voi korvata puolet uuden tai käytetyn auton todellisista hankintakustannuksista. Kotikunnasta kannattaa hakea päätös asiasta ennen auton ostoa.

> **Lisätiedot:** Sosiaalitoimi.

Auton muutostyöt

(määrärahasidonnainen tukitoimi)

- Vamman vaatimista välttämättömistä muutostöistä vakiomalliseen autoon (esimerkiksi pyörätuolin nostolaite) voi saada korvausta. Auton käyttöä helpottavista laitteista (esimerkiksi lisälämmitin) aiheutuvista kustannuksista voidaan korvata puolet.

> **Lisätiedot:** Sosiaalitoimi.

Liikkumisesteisen pysäköintitunnus

- Liikkumisesteisen pysäköintitunnuksen (aiemmin vammaisen pysäköintilupa) voi saada myös vaikeasti vammaisen henkilön kuljettamista varten. Pysäköintilupa on henkilökohtainen. Sitä haetaan Liikenteen turvallisuusvirasto Trafín palveluntuottajan Ajovarman palvelupisteestä tai sähköisesti Trafín sähköisestä asiointipalvelusta, ja sen hakemiseen tarvitaan lääkärintodistus. Lääkäri arvioi, täytyvätkö pysäköintitunnuksen myöntämisedellytykset. Pysäköintitunnuksen voi saada myös lapsi ja syynä voi olla muukin itsenäisen liikku-
misen estävä syy kuin liikuntavamma.
- > **Lisätiedot:** Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi.

Autoveron palauttaminen vamman perusteella ja painavasta syystä myönnettävä palautus

- Autoveronpalautusta vamman perusteella tai siihen rinnastuvasta painavasta syystä voi saada uutena ostettuun tai ulkomailta käytettynä ostettuun ja Suomessa ensi kertaa rekisteröitävään autoon.
- Auton käyttötarkoitukseen tulee kiinnittää erityistä huomiota, koska autoa on pääsääntöisesti käytettävä vammaisen henkilön kuljettamiseen.

> **Lisätiedot:** Verohallinto.

Vapautus ajoneuvoverosta

- Ajoneuvoveron perusverosta voidaan myöntää vapautus vammaisuuden perusteella. Vapautus ei koske ns. dieselveroa, eli käyttövoimaveroa.
- > **Lisätiedot:** Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi.

6 KOMMUNIKOINTI

Puheterapia

- Puheterapiaa voidaan myöntää yksilöllisen tarpeen perusteella lääkinnällisenä kuntoutuksena Kelasta tai terveydenhuollosta.
- > **Lisätiedot:** Kela ja terveydenhuolto.

Puhevammaisen lapsen kommunikaatio-ohjaus

- Puhevammaiselle lapselle voidaan

myöntää kommunikaatio-ohjausta sosiaalitoimesta tai terveydenhuollosta, jos puheenkehitys viivästyy tai on poikkeavaa. Ohjaus voi sisältää esimerkiksi tukiviittomien ja/ tai erilaisten kuvakommunikointin tukikeinojen yksilöllisen ohjauksen lapsen läheisille. Kommunikaatio-ohjausta voidaan järjestää perhe- tai ryhmämuotoisena.

> **Lisätiedot:** Sosiaalitoimi ja terveydenhuolto.

Kommunikoinnin apuvälineet

- Kommunikoinnin apuvälineitä myönnetään yksilöllisen tarpeen perusteella julkisesta terveydenhuollosta lääkinnällisenä kuntoutuksena.
- Vaativia kommunikoinnin ja tietokoneen käytön apuvälinepalveluita tarjoavat Tikoteekki-verkostoon kuuluvat erikoissairaanhoidon yksiköt.

> **Lisätiedot:** Terveydenhuolto ja Kela.

Tulkkauspalvelut

- Kuulo- tai puhevammaisella lapsella on oikeus käyttää Kelan tulkkauspalvelua vähintään 180 tuntia vuodessa. Kuulonäkövammaisella lapsella on oikeus käyttää tulkkauspalvelua vähintään 360 tuntia vuodessa. Palveluja voi saada esimerkiksi opiskelun, asioimisen, yhteiskunnallisen osallistumisen ja virkistykseen yhteydessä tapahtuvaan tulkkaukseen. Opintoihin liittyvää opiskelutulkkausta voi saada siinä laajuudessa kuin sitä välttämättä tarvitsee. Tulkkautunteja voi saada enemmänkin kuin vähimmäismäärän, jos se on tarpeen.

> **Lisätiedot:** Kela.

7 TERVEYDENHUOLTO JA KUNTOUTUS

Neuvolapalvelut

- Jokaisella lapsella on oikeus kunnan neuvola- ja terveystieteisiin. Jotkut kunnat ostavat lisäksi erityisneuvolapalveluita ostopalveluna kuntayhtymiltä. Lapsen neuvola vastaa yhteistyössä muiden tarvittavien tahojen kanssa lapsen kehityksen ja kuntoutuksen seurannasta.
- Lapsen kognitiivisia taitoja ja oppimisvalmiuksia arvioidaan neuvolassa, esimerkiksi neljän vuoden iässä tehtävässä laajassa terveystarkastuksessa. Tarvittaessa mietitään esimerkiksi pidennetyn oppivelvollisuuden tarvetta tai koulun aloitusajan myöhentämistä.

> **Lisätiedot:** Kunnan terveydenhuolto.

Kouluterveydenhuolto

- Jokaisella lapsella on oikeus kunnan kouluterveydenhuollon palveluihin.

> **Lisätiedot:** Opetustoimi ja terveydenhuolto.

Hammashuolto

- Jokaisella lapsella on oikeus kunnan hammashuollon palveluihin.
 - Tarvittaessa voi saada lähetteen erityispalveluihin. Esimerkiksi joskus kehitysvammaisen lapsen hampaiden paikkaaminen onnistuu vain narkoosihoidossa. Vamman johdosta tarvittavat palvelut tulisi saada maksuttomana erityishuoltona.
- > **Lisätiedot:** Kunnan terveydenhuolto.

Lääkinnällinen kuntoutus ja terapiat

- Kela järjestää vaativaa lääkinällistä kuntoutusta, harkinnanvaraista kuntoutusta ja psykoterapiaa sekä maksaa kuntoutustoimenpiteiden ajalta toimeentulon turvaksi kuntoutusrahaa. Lääkinnällistä kuntoutusta ovat mm. fysioterapia, puhe-, musiikki- ja ratsastusterapiat, sopeutumisvalmennus sekä kuntoutusjaksot ja -kurssit.
 - Harkinnanvaraisena kuntoutuksena voi saada esimerkiksi sopeutumisvalmennusta.
 - Tarvittavan lääkinällisen kuntoutuksen järjestämisvelvollisuus on kunnalla, jos kuntoutus ei kuulu Kelan tai erityislainsäädännön perusteella muun tahon järjestettäväksi.
- > **Lisätiedot:** Kela ja kunnan terveydenhuolto.

Apuvälineet

- Lapsen tarvitsemia liikkumisen, henkilökohtaisen suoriutumisen ja kommunikoinnin apuvälineitä myöntää lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineinä julkinen terveydenhuolto, esimerkiksi keskussairaaloiden apuvälineyksiköt. Apuvälineistä tulee olla suositus kuntoutussuunnitelmassa, ja ne ovat lapselle maksuttomia.
- Vammaiselle lapselle tärkeitä harrastus- ja toimintavälineitä voidaan harkinnanvaraisesti korvata kunnan sosiaalitoimesta.

- Kela voi aikaisintaan peruskoulun 7. luokalta alkaen myöntää apuvälineitä (esim. tietokone) opiskelusta selviytymiseksi vaikeavammaisille henkilöille, kun kyse on työelämään tähtäävästä ammatillisesta koulutuksesta tai yleissivistävästä opiskelusta.
- > **Lisätiedot:** Terveydenhuolto, sosiaalitoimi ja Kela.

Hoitotarvikkeet

- Terveyskeskus myöntää vamman johdosta vaippoja niitä päivittäin tarvitsevalle lapselle maksuttomina hoitotarvikkeina normaalin vaippaiän ylittyessä. Myös muita vamman tai sairauden vuoksi tarvittavia hoitotarvikkeita kuten ravitsemukseen liittyviä erityistarvikkeita voi lääkärin arvion perusteella saada terveyskeskuksen kautta.
- > **Lisätiedot:** Terveyskeskus.

Lääkekorvaukset

- Lääkkeistä saa joko peruskorvausta tai erityiskorvausta prosenttiosuutena suoraan lääkkeen hinnasta. Alkuomavastuuta ei peritä alle 18-vuotiailta.
 - Kun tietty omavastuuosuus vuodessa (ns. lääkekatto) ylittyy, jokaisesta korvattavasta lääkkeestä maksetaan enää minimioma-vastuu.
- > **Lisätiedot:** Kela.

Terveydenhuollon asiakasmaksujen maksukatto

- Julkisten terveyspalveluiden maksuilla on kalenterivuositainen maksukatto. Sen täyttymisen jälkeen asiakasmaksuja ei enää peritä maksukattoon sisältyvistä palveluista. Perheen alaikäisten lasten

asiakasmaksut voidaan ottaa huomioon huoltajan (toisen heistä) maksukatton kertymään.

- > **Lisätiedot:** Terveydenhuolto.

8 VARHAISKASVATUS, KOULU JA JATKO-OPINNOT

Varhaiskasvatus

- Kaikilla lapsilla on yhtäläinen oikeus varhaiskasvatuslain mukaiseen varhaiskasvatukseen ennen oppivelvollisuuden alkamista.
 - Jokaiselle lapselle laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma (VASU), jonka tekemiseen lapsen huoltajat osallistuvat. Myös lapsen mielipide on selvítettävä ja otettava huomioon suunnitelmaa laadittaessa. Tässä suunnitelmassa ja lapselle tehtävässä kuntoutussuunnitelmassa otetaan huomioon lapset erityistarpeet ja tuen tarpeet (mm. avustajan tarve tai kommunikaation tuki) varhaiskasvatuksen aikana ja mahdollisuudet päiväkotipäivän aikaiseen kuntoutukseen.
 - Kuntouttava päivähoito/varhaiskasvatus: Siltä osin kuin kehitysvammaisen lapsen varhaiskasvatus järjestetään kuntoutuksellista syistä, se tulee järjestää maksuttomana erityishuollon palveluna.
- > **Lisätiedot:** Varhaiskasvatus ja sosiaalitoimi.

Esiopetus

- Jokaisella lapsella on oikeus esiopetukseen sinä vuonna, kun hän täyttää 6 vuotta. Lapsen on osallistuttava esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan vuotta ennen oppivelvollisuuden alkamista.
- Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen oppivelvollisuus alkaa jo 6-vuotiaana, jolloin on osallistuttava esiopetukseen. Pidennetyn oppivelvollisuuden oppilaan esiopetus voi vanhempien sitä halutessa alkaa jo sinä vuonna, kun lapsi täyttää 5 vuotta. Jos lapsi aloittaa esiopetuksen 5-vuotiaana, niin koulu alkaa 7-vuotiaana, eikä koulun aloitusta voi tästä enää lykätä kuin poikkeuksellisesti.
- Jos lapsen perusopetuksen aloittamista on päätetty myöhentää, esiopetukseen on oikeus myös sinä vuonna, kun lapsi täyttää 7 vuotta.

Perusopetus

- Lapsen oppivelvollisuus alkaa normaalisti, kun hän täyttää 7 vuotta. Kehitysvammainen lapsi on yleensä pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Tällöin hänen oppivelvollisuutensa alkaa jo 6-vuotiaana. Oppivelvollisuus päättyy, kun nuori täyttää 18 vuotta tai suorittaa toisen asteen tutkinnon.
- Perusopetuslaissa on kolmiportainen oppimisen ja koulunkäynnin tukijärjestelmä. Tuki jaetaan yleiseen, tehostettuun ja erityiseen tukeen.
- Erityisestä tuesta tehdään muutoksenhakelpoinen hallintopäätös. Ennen päätöksen tekemistä on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa. Erityisen tuen päätöstä tarkistetaan ainakin toisen luokan jälkeen ja ennen seitsemännelle luokalle siirtymistä
- Erityisen tuen päätöksessä määritellään oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä, tarvittavat tulkittamis- ja avustajapalvelut ja muut tukitoimet (esimerkiksi apuvälineet) sekä mahdollisesti tarvittava opetuksen yksilöllistäminen. Perusopetuslain mukaan lähikoulun tulisi olla ensisijainen opetuksen järjestämispaikka. Tämä on lähtökohta myös erityistä tukea tarvitsevan oppilaan opetuksen järjestämisessä.

- HOJKS eli henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma tehdään niille oppilaille, joilla on erityisen tuen päätös. HOJKS:sta ei voi valittaa.
 - Peruskoulun viimeisillä luokilla mietitään opinto-ohjaajan tuella tulevaisuutta ja nuoren jatko-opintovaihtoehtoja. Nuorella on oikeus saada oppilaanohjauksen lisäksi tarpeidensa mukaista tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta vuosiluokilla 8. ja 9. Tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen painopisteenä on kehittää oppilaan jatko-opintovalmiuksia sekä ohjata oppilas hänelle sopiviin jatko-opintoihin.
 - Oppivelvollisuuteen kuuluva hakeutumisvelvoite tarkoittaa sitä, että jokaisen 9.-luokkalaisen on haettava jatko-opintoihin. Peruskoululla ja asuinkunnalla on velvollisuus tukea nuorta opiskelemaan hakemisessa. Myös huoltaja on vastuussa nuoren oppivelvollisuuden suorittamisesta.
- > **Lisätiedot:** *Opetustoimi.*

Aamu- ja iltapäivätoiminta

- Kunta voi perusopetuslain nojalla järjestää koululaisille toimintaa aamulla ennen koulupäivän alkua ja iltapäivällä koulupäivän jälkeen. Kehitysvammaisen lapsen vammansa vuoksi tarvitsema aamu- ja iltapäivätoiminta tulee viimeistään 3. luokalta alkaen järjestää maksuttomana erityishuollon palveluna.
- > **Lisätiedot:** *Opetustoimi ja sosiaalitoimi.*

Jatko-opinnot peruskoulun jälkeen

- Oppivelvollisuus jatkuu, kunnes nuori täyttää 18 vuotta tai suorittaa toisen asteen tutkinnon eli lukion ylioppilastutkinnon tai ammatillisen tutkinnon.
- Toisen asteen opinnot ovat kaikille maksuttomia 20 ikävuoteen asti. Oppivelvollisuutta voi suorittaa esimerkiksi ammatillisissa tai valmentavissa koulutuksissa, oppisopimuskoulutuksella tai kansanopistossa.
- Oppivelvollisuuteen liittyy hakeutumisvelvollisuus. Hakeutumisvelvollisuus tarkoittaa, että oppivelvollisen on hakeuduttava ennen peruskoulun päättymistä jatko-opintoihin.
- Toisen asteen opintoihin haetaan ensisijaisesti 9. luokan keväällä yhteishaussa.
- Yhteishaussa vapaaksi jääneille paikoille voi hakea oppilaitosten jatkuvan haun kautta.
- Vastuu oppivelvollisuuden suorittamisen ohjauksesta, tuesta ja valvonnasta on perusopetuksen järjestäjällä siihen asti, kunnes oppivelvollinen aloittaa opinnot perusopetuksen jälkeisessä koulutuksessa.

- Jos oppivelvollinen nuori on vielä peruskoulun päättymisen jälkeen syksyn alussa ilman opiskelupaikkaa, ohjaus- ja valvontavastuu siirtyy nuoren asuinkunnalle. Asuinkunnan tehtävä on osoittaa opiskelupaikka.
- > **Lisätiedot:** Opetustoimi, oppilaitokset ja sosiaalitoimi.

Koulutuskokeilut

- Ammatilliset erityisoppilaitokset järjestävät noin viikon mittaisia koulutuskokeiluja. Koulutuskokeilujen tarkoituksena on selvittää nuoren kiinnostusta, soveltuvuutta ja valmiuksia valitsemallaan koulutus- alalla. Samalla arvioidaan opetukseen ja oppimiseen liittyvien tukitoimien tarvetta.
- Maksusitoumuksen koulutuskokeiluun voi saada Kelasta, sosiaalitoimesta tai TE-palveluista (ammatinvalinnanohjaus).
- Koulutuskokeilujen lisäksi osa oppilaitoksista järjestää lyhyempiä tutustumisjaksoja, joista sovitaan yleensä yksilöllisesti.
- > **Lisätiedot:** Oppilaitokset, Kela, sosiaalitoimi ja TE-palvelut.

Opiskeluhoolto

Oppilailla on oikeus esi- ja perusopetuksessa oppilashuoltoon, ja opiskelijoilla toisen asteen opinnoissa opiskelijahuoltoon. Opiskeluhoiltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoitona. Lisäksi opiskelijoilla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon. Opiskeluhoiton palveluita ovat esimerkiksi psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä koulu- ja opiskelu-terveydenhuollon palvelu.

> **Lisätiedot:** Opetustoimi ja oppilaitokset.

Muuta tukea lapselle tai nuorelle

Jos lapsi, nuori tai perhe tarvitsee tukea arjessa selviytymiseen, koulunkäyntiin,

opiskeluun tai kaverisuhteisiin, voi hän saada oman kotikunnan kautta harkinnanvaraisena sosiaalista kuntoutusta tai lastensuojelun tukea. Sosiaalisen kuntoutuksen tarkoitus on vahvistaa sosiaalista toimintakykyä ja arjen mielekkyyttä. Lastensuojelun tuki voi olla esimerkiksi kotiin tehtävää perhetyötä tai tukihenkilö lapselle.

> **Lisätiedot:** Sosiaalitoimi.

Nuori voi saada tukea itsenäistymiseen sekä opiskeluun ja työllistymiseen myös oman kunnan työllisyyspalveluista ja etsivästä nuorisotyöstä. Monissa kunnissa on tarjolla myös erilaista pajatoimintaa nuorille. Nuori voi saada hankalassa tilanteessa omavalmentajan, jonka kanssa voi selvittää opiskeluasioita tai työelämän mahdollisuuksia.

> **Lisätiedot:** Työllisyyspalvelut.

Nuoren kuntoutusraha

- 16–19-vuotiaalla nuorella, jonka työkyky tai mahdollisuudet valita ammatti ja työ ovat pitkäaikaissairaudesta tai vamman vuoksi olennaisesti heikentyneet, ja joka tarvitsee tämän vuoksi erityisiä tukitoimia opiskelussa tai muussa kuntoutuksessa, on oikeus nuoren kuntoutusrahaan. Tavoitteena on ammatillisen kuntoutumisen varmistaminen ja työllistymisen edistäminen. Kuntoutusrahan saamista varten laaditaan opiskelu- ja kuntoutussuunnitelma.
- Kuntoutusraha on ensisijainen työkyvyttömyyseläkkeeseen nähden. Täten alle 20-vuotiaan osalta selvitetään aina ensin ammatillisen kuntoutumisen mahdollisuudet.
- Työkyvyttömyyseläkettä voi saada 16–64-vuotias henkilö, joka ei sairauden, vian tai vamman vuoksi kykene ansaitsemaan toimeentuloaan. Työkykyä arvioidaan lääkärinlausunnon perusteella.

> **Lisätiedot:** Kela.

9 MUITA TALOUDELLISIA TUKIMUOTOJA

Alle ja yli 16-vuotiaan vammaistuet

- Kela voi myöntää lapselle alle 16-vuotiaan vammaistukea. Vammaistuki voidaan myöntää määräajaksi tai siihen asti, kun lapsi täyttää 16 vuotta.
- Kela voi myöntää yli 16-vuotiaalle lapselle vammaistukea.
- Vammaistukena voidaan myöntää perustukea, korotettua tukea tai ylintä tukea.

> **Lisätiedot:** Kela.

Toimeentulon tuki

- Toimeentulotuki on viimesijainen ja aina väliaikaiseksi tarkoitettu toimeentuloturvamuoto. Tuki on tarveharkintaista. Kela huolehtii perustoimeentulotuen myöntämisestä ja maksamisesta. Täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea haetaan kunnan sosiaalitoimesta.

> **Lisätiedot:** Sosiaalitoimi ja Kela.

Veromaksukyvyn alentumisvähennys

- Jos lapsen vanhempien veronmaksukyky on esimerkiksi sairaudesta johtuvien poikkeuksellisten suurten kulujen vuoksi alentunut, voi tietyin edellytyksin saada ansiotuloista tehtävän veronmaksukyvyn alentumisvähennyksen.

> **Lisätiedot:** Verohallinto.

LINKKEJÄ LISÄTIETOON

Seuraavista linkeistä saat oman kuntasi sosiaalitoimen lisäksi lisätietoja sosiaaliturvan asioista:

- www.tukiliitto.fi/tuki-ja-neuvot
- thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja
- www.verneri.net/yleis/arki-ja-palvelut

Muita hyviä linkkejä:

- **Paikalliset tukiyhdistykset:**
www.tukiliitto.fi/tukiliitto-ja-yhdistykset
- **Tietoa vertaistuestä:**
www.tukiliitto.fi/toiminta/perheet-ja-vertaistuki
- **Tietoa puhevammaisuudesta ja kommunikoinnin tuesta:**
www.papunet.net, puheterapeuttiliitto.fi ja tikoteekkiverkosto.fi
- **Tietoa Tukiliiton Malike-toiminnasta:**
www.tukiliitto.fi/malike
- **Tietoa Tukiliiton Harvinaiskeskus Noriosta:**
www.norio-keskus.fi
- **Tietoa sisaruudesta:** www.erityinensisaruuus.fi
- **Hyvä kysymys** on verkkopalvelu, joka tukee ja kannustaa ihmisiä löytämään ratkaisun mieltä askarruttaviin elämäntilanteisiin. Palveluja ja tietoa löytyy eri aiheista, kuten esimerkiksi parisuhde, vanhemmuus, arki jne.: www.hyvakysymys.fi
- **Kehitysvammaisten Tukiliitto on tuottanut Hyvä kysymys -alustalle** koulutuksia eri aiheista (palvelusuunnitelma, henkilökohtainen apu ja tuettu päätöksenteko jne). Ne löytyvät sivulta www.hyvakysymys.fi > kun haet sanoilla "Kehitysvammaisten Tukiliitto"

Vertaistukitoimintaa tarjoavat tai välittävät esimerkiksi:

- **Leijonaemot ry:** Erityislasten vanhempien yhdistys yli lasten diagnoosirajojen. Tarjoaa monipuolista vertaistukitoimintaa valtakunnallisesti sekä vertaisohjaajien vetämiä vertaisryhmiä eri puolilla Suomea www.leijonaemot.fi
- **Vammaisperheyhdistys Jaatinen ry:** Tarjoaa tukea, tietoa, iloa ja ideoita vammaisperheille diagnoosi- ja kuntarajoista riippumatta. Jaatinen ry tekee valtakunnallista vaikuttamistyötä ja järjestää vertaistapaamisia, tapahtumia, kerhoja ja koulutuksia niin Jaatisen Majalla Helsingin Malminkartanossa kuin muuallakin Suomessa. www.jaatinen.info
- **Erityislasten Omaiset ELO ry:** Erityislapsiperheiden vertaistukiyhdistys Lapissa. Toimii yli diagnoosi-, kunta- ja järjestörajojen järjestäen kaikille avoimia ja maksuttomia tapahtumia etänä, livenä tai hybridinä. www.erityislastenomaiset.fi
- **Downiaiset – Suomen Downin Syndrooma ry:** Valtakunnallinen yhdistys lapsille, nuorille ja aikuisille, joilla on Downin oireyhtymä sekä heidän läheisilleen. Tarjoaa tietoa ja vertaistukea koskien Downin oireyhtymää. www.downiaiset.fi
- **Bamsegruppen:** Ruotsinkielisten erityistä tukea tarvitsevien lasten perheiden yhdistys: www.bamsegruppen.org
- **Vernerin – verkkopalvelu kehitysvammaisuudesta:** Vernerissä on tietoa kehitysvammaisuudesta sekä palveluista yleis- ja selkokielellä. Lisäksi Vernerin sivulla on tarjolla avoimia ja suljettuja keskustelupalstoja yleisesti kehitysvammaisuuteen liittyen sekä joitakin diagnoosikohtaisia keskustelupalstoja. verneri.net
- **Tukinet:** Tukinetin teemojen kautta voit tutustua sinua koskettaviin aiheisiin, esimerkiksi arjen asiat, ihmissuhteet jne., osallistua ryhmächatteihin tai kahdenkeskisiin chatteihin, ottaa osaa ryhmäkeskusteluihin tai saada henkilökohtaisen tukihenkilön. www.tukinet.net
- **Vertaistalo:** Terveystieteen verkkopalvelu, joka tarjoaa vertaistukea sairastuneille ja heidän läheisilleen. Sivustolle on koottu konkreettisia vinkkejä ja yhteystietoja potilasyhdistysten vertaistukipalveluihin sekä kokemustarinoita ja vertaisvideoita. www.terveyskyla.fi/vertaistalo

Tukiliitto tarjoaa

Harvinaiskeskus Norio

Harvinaiskeskus Norio tarjoaa tietoa ja tukea harvinaista sairautta sairastaville, heidän läheisilleen ja heidän kanssaan työskenteleville ammattilaisille sekä kaikille harvinaisista, perinnöllisistä sairauksista kiinnostuneille. Autamme harvinaista sairautta sairastavien lasten perheitä ja harvinaissairaita nuoria ja aikuisia löytämään vertaistukea välittämällä yhteystietoja ja ohjaamalla erilaisiin vertaistuellisiin ryhmiin. Harvinaiskeskus Norio tarjoaa keskustelutukea harvinaisen sairauden vaikutuksista arkeen, lasten ja nuorten tukemiseen, lapselle puhumiseen sekä erityiseen sisaruuteen liittyvissä asioissa. Myös silloin kun haluaa keskustella perimän muutoksesta, mahdollisesta perinnöllisyydestä tai perhesuunnittelusta, voi olla yhteydessä.

Harvinaiskeskus Norio ylläpitää vertaistukirekisteriä, jonka avulla voidaan auttaa harvinaista sairautta sairastavia henkilöitä tai heidän läheisiään löytämään toisensa. Vertaistukirekisterissä on noin 150 harvinaista diagnoosia sekä suuri määrä erilaisia kromosomimuutoksia. Rekisteriin ilmoitetaan sähköisellä lomakkeella.

www.norio-keskus.fi
harvinaiskeskusnorio@tukiliitto.fi
puhelin 044 5765 439

Tukiliiton lakineuvonta

Tukiliiton lakineuvonta palvelee sellaisissa oikeudellisissa kysymyksissä, jotka liittyvät suoraan kehitysvammaisten ja vastaavaa tukea tarvitsevien henkilöiden palveluihin tai oikeuksiin ja joihin ei saa helposti vastausta muualta.

Lakineuvontaan voit olla yhteydessä puhelimitse 040 177 3771 tai sähköpostitse lakineuvonta@tukiliitto.fi. Katso soittajat verkkosivuiltamme.

tukiliitto.fi/toiminta/tuki-ja-neuvot/lakineuvonta

Malike

Lisää osallistumisen mahdollisuuksia vaikeasti vammaisille lapsille ja aikuisille, jotka tarvitsevat apu-/toimintavälineen ja toisen ihmisen apua voidakseen osallistua ja liikkua. Malike järjestää erilaisia lapsiperheille suunnattuja toiminnallisia kursseja, tuettuja lomia ja toimintavälineiden kokeilutapahtumia. Malike myös kouluttaa toimintavälineiden käyttöä, ohjaa ja neuvoo välinehankinnoissa sekä vuokraa toimintavälineitä tilapäiseen tarpeeseen. Malike toimii valtakunnallisesti.

Seuraa tapahtumia verkkosivuiltamme.

Malike-keskus
040 4839 327
tukiliitto.fi/malike

Tukiliiton perhetoiminta

Tuemme lapsen osallisuutta ja tarjoamme perheille tukea, tietoa ja vertaisuutta. Tukiliiton perhetoiminta järjestää teemallisia verkkokeskusteluja lapsiperheiden sosiaaliturvaan ja palveluihin liittyen sekä lapsen kehityksen tukemiseen ja perheen hyvinvointiin liittyvistä teemoista. Itsenäistymässä olevien nuorten vanhemmille järjestetään verkkokoulusta. Tukiliiton perhetoiminta järjestää tuettuja perhelomia yhdessä Maaseudun terveys- ja lomahuollon kanssa.

Lisätietoa:
tukiliitto.fi/toiminta/perheet-ja-vertaistuki

